

Hem volgut tenir diverses visions del barri més jove de Barcelona. El van estrenar els esportistes, ara són els ciutadans qui l'ocupen. Per això hem reunit quatre personatges que des de diversos punts de vista ens parlaran sobre la Vila Olímpica.

La Vila Olímpica a quatre veus

Tothom en diu la Vila Olímpica, tot i que el seu nom oficial és Nova Icària. I això es presta a comentaris irònics. Icària és la ciutat utòpica que Étienne Cabet imaginà i que tingué intents de rèplica real en alguns llocs. Seguidors de Cabet s'establiren al Poblenou entre el 1846 i el 1847 i per això hi va arrelar el nom. Un nom d'acord amb un passat obrerista i industrial, però potser no tant amb el model seguit a l'hora de dissenyar i de construir el barri. És aquest passat industrial i social que obre la conversa entre els quatre personatges que debatran sobre aquest indret: Santiago Riera i Tuèbols, professor d'història de la ciència i de la tècnica; Josep Maria Huertas, periodista; Joan-domènec Ros, catedràtic d'ecologia; i Salvador Rueda, psicòleg i biòleg i l'únic de tots quatre no nascut a Barcelona. Tres barcelonins i un lleidatà que ofereixen una visió multidisciplinària del barri.

RIERA: A mi, hi ha dues coses que m'interessen molt de la Vila Olímpica i del Poblenou. L'una és el paper que representen com a patrimoni industrial. I l'altra, el patrimoni ideològic que significa el Poblenou del segle XIX i la manera com ens ha arribat. Caldria esbrinar quina vinculació real hi van tenir els socialistes utòpics catalans, que indubtablement van formar un grup important, per més que, de proves consistents, no n'hi hagi.

HUERTAS: És cert que no hi ha proves sobre la vinculació d'Icària amb els socialistes utòpics, però alguna gent (Jordi Ventura, Xavier Benguerel, Jaume Fabre i jo mateix) es van dedicar molt de temps a estudiar-ho. Quan Cerdà posa el nom d'Icària a un espai, que més endavant serà el Poblenou, deu ser per algun motiu. No se n'ha trobat cap prova, però són llegendes tan boniques... Com diu l'Amades, realitat o ficció, què hi fa, si en definitiva és patrimoni de tots?

RIERA: Jo, la llegenda, la considero un punt de partida per a investigar la història, però res més. Respecte al patrimoni, deixar dreta una xemeneia és inútil —anava a dir un insult—: un objecte industrial fora del seu context no serveix de res. És obvi que hi ha, a més, un patrimoni històric, que no té concreció material; però també n'hem de tenir cura per poder-lo transmetre —amb tots els problemes— a les generacions futures. Abans que es construís la Vila Olímpica, uns companys i jo vam estudiar el Poblenou de dalt a baix i vam fer un manifest exposant l'opinió que determinades fàbriques i elements, magnífics, havien de ser conservats. El primer error va ser de no plantejar un debat obert i, el segon, de no saber integrar determinats elements vells i nous. És clar que el problema sempre és el mateix: com que és obvi que no s'ha de conservar tot, què és el que s'ha de conservar?

HUERTAS: Es va inventariar i es va fer un estudi, que no s'ha publicat mai, tot i les pressions perquè es divulgés. La preocupació pel patrimoni industrial és molt escassa a Barcelona. Jo sóc poc donat a plorar per la llet vessada, que diuen els anglesos. Però sí que podem plorar per les coses que enca-

ra es poden salvar. A la Gran Via, vora el centre comercial de les Glòries, hi ha una fàbrica model anglès, Ca l'Aranyó, que costaria una milionada de restaurar, perquè l'han deixat podrir. Els propietaris estan disposats a cedir-la —suposo que amb certes condicions—, però el districte no sap què fer-ne i, a més, s'hi hauria de gastar molts diners. I així podríem posar-ne més exemples.

ROS: Tornant a la Vila Olímpica, crec que no s'han aprofitat totes les possibilitats que hi havia de terraplenar un barri i fer-ne un altre de bell nou. Encara que no s'hagués associat amb el socialisme utòpic, podia haver tingut, no pas més socialisme, però sí

Santiago Riera: "No estic d'acord amb la insistència de propaganda que diu que s'ha recuperat el mar. S'ha recuperat en part. A més, Barcelona no ha estat mai tan allunyada del mar com s'ha dit."

més utopia que no la que demostra. Hi ha molts aspectes de la ciutat tradicional que pesen al barri, tot i ser nou.

RUEDA: En relació amb el medi, haurien pogut tenir molta més cura i sensibilitat en molts aspectes, que han estat molt desenvolupats en altres indrets. Per exemple, la qüestió energètica no fou tinguda en compte a l'hora de construir-la. I la del soroll tampoc: haurien pogut fer una superilla amb un interior on el pas de vehicles forans fos permès a unes hores determinades, i durant la resta del dia, restringida a veïns i serveis. Ni van pensar en un transport alternatiu com la bicicleta, que connectés el barri, el Poblenou i la Ciutat Vella. Per això no s'ha pogut fer un barri amb menys soroll, que tindria una comunicació millor entre la gent. Quant a escombraries, van projectar una tecnologia contradictòria, amb recollida selectiva i reciclatge dels materials. S'ajunta tot i ho envien des de casa per un sistema pneumàtic. S'ha demostrat que això no va enlloc. En resulta un malbaratament de recursos, fruit del plantejament del barri, i això no s'adiu ni amb els temps actuals ni, menys encara, amb els que vindran.

Ros: Hi ha una obertura a mar que és molt necessària, però és parcial. Pensem en algunes altres ciutats marítimes, on l'obertura es fa amb grans extensions. Aquí la primera línia de ciutat després de les platges continua essent una barrera important, abans amb guinguetes i ara amb restaurants d'un altre nivell. El mar no es veu a peu pla des d'una plaça

o avinguda. També aprecio el retorn del barceloní a mar per gaudir de la platja. Així alguns problemes que fins ara no tenia presents es fan evidents. Tot i l'esforç de l'ajuntament per netejar les aigües i la sorra, hi ha coses que no es poden eliminar, com ara els dipòsits de llot de la depuradora de Sant Adrià del Besòs, acumulats a cinquanta metres de profunditat, o el fet que encara s'aboquin a l'aigua deixalles, que tornen a les platges. Si més no, el ciutadà barceloní és més conscient que els problemes hi són, que la contaminació de la Mediterrània es toca, i veu de quin forma es malmeten certs recursos. Quan tot hom donava per fet que la platja de Barcelona era un desastre, semblava que no calia pensar en aquest problema.

HUERTAS: Jo era dels qui pensaven que les platges eren irrecuperables. Recordaré tota la vida que en una revetlla del 1981 es va inaugurar de forma provisional la platja de la Marbella. Riuades de gent van baixar per la Rambla. I una persona tan freda com en Josep Miquel Abad, que aleshores era tinent d'alcalde, es va emocionar i no es va poder estar de dir: "Per un dia com aquest, val la pena de ser polític".

Ros: Els aspectes històrics no es poden oblidar. I no solament per algunes coses que s'han dit aquí. Com a ecòleg marí vull destacar que la platja s'ha utilitzat durant molt de temps d'abocador d'escòries metàl·liques procedents de fonderies i d'indústries metal·lúrgiques i siderúrgiques. En certa manera, aquests i altres materials no s'eliminen, ans retornen.

D'esquerra a dreta, Joandomènec Ros, Josep Maria Huertas, Santiago Riera i Salvador Rueda. Protagonistes del debat sobre la història, l'estat actual i les perspectives de futur d'aquest barri i de Barcelona en el seu conjunt. (foto: Xavier Gómez)

Tant que ens fixem en les aigües, i ningú no mira la sorra! Avui, a la platja hi ha més concentració de metalls pesants que no pas al lloc on s'aboquen els llots de la depuradora de Sant Adrià. Això podria tenir un aspecte positiu: potser amb els metalls els fongs, que ens causen tantes molèsties, hi proliferen menys. Però és pura especulació. El que sí que és interessant és la manca d'inventiva, de trencament amb aspectes antics, explicable potser per les presses. N'hi ha que afecten el concepte mateix de ciutat, com ara els accessos. Podíem haver mostrat aquí el barri de l'any 2000. I sembla que en aquest, i en els altres, els facin com els facin, hi pesen massa els aspectes antics. Costa, jugar-se-la.

HUERTAS: Jo visc al Poblenou des que em vaig casar, fa vint-i-cinc anys. Pel que fa a la Vila, com a nou barri, hi ha coses positives i negatives, com en tot. Començant per les darreres, diria que mai ningú no va pensar –o hi van pensar i van decidir al contrari de com crec que calia– en la tipologia de gent que hi havia de viure. Triar una classe ja marcada per allò que interessava les constructores era deformar la possibilitat que la gent del Poblenou hi accedís. El Poblenou i la Vila Olímpica ara són dos barris; abans no ho eren. I això s'ha fet expressament. Si us hi fixeu, els carrers, a la part del darrere, passen per sota expressament, per donar l'esquena a una part molt degradada, que és el sud del Poblenou. S'ha procurat una separació. També hi manquen equipaments i per això va costar tant d'arrencar. Però seria absurd de dir que no és agradable d'estar-s'hi.

RUEDA: Aquesta peça és privilegiada, perquè és al costat del mar i també al costat d'un barri com el Poblenou. Només que s'hagués plantejat que hi tinguessin cabuda la diversitat de rendes, hi hauria hagut una conformació ràpida del teixit i una maduració més ràpida del barri. Fent una segregació es dificulta que la gent jove del Poblenou o dels altres barris hi accedeixi. I que hi vinguessin, hauria estat fantàstic. Tampoc no s'ha fet un esforç per assolir una barreja d'activitats. I crear grans centres comercials robarà molta vida al barri en tots els àmbits. En el moment que es dissenyava, això es podia haver resolt d'una tacada. Les zones més riques, potents, estables i cohesionades de Barcelona tenen aquesta mixticitat d'usos i una barreja de gent diversa en rendes i formació.

HUERTAS: Per a la gent que hi viu, costarà ser un barri. De primer perquè no va ser pensat, al principi, perquè ho fos. Moltes botigues han tancat. I s'acaba recorrent al centre comercial. Com a barri, com a mínim ha estat mal enfocat.

RUEDA: Un barri es va conformant al llarg de molt

de temps. L'Eixampla té més de cent anys i al principi era molt poc animada. I ara hi trobes de tot. La conformació d'un esquema així s'ha de fer de mica en mica. Ara bé, quan planifiques has de pensar-hi. Les coses es van fent, però cada una va ocupant el seu espai, si algú hi ha pensat.

HUERTAS: El que diem pot quedar com una mena de memorial de greuges. Una realitat important és que el Poblenou ha tingut un benefici, per exemple amb el parc del Poblenou, relativament ben dissenyat. Molta gent del barri en gaudeix, tot i que és extern i cal anar-hi expressament.

RUEDA: Abans he dit les coses negatives, però n'hi ha de positives. Pensem en els percentatges de verd urbà. Se n'ha guanyat força respecte al que hi havia abans. S'ha recuperat una platja de forma artificial, s'ha construït un barri que pot tenir una certa puixança, amb una construcció aparentment digna. Li falten més balcons, des del meu punt de vista, però, en definitiva, les proporcions de zona verda, espai públic i obertura a mar, això no és mal dissenyat. Ara bé, crec que no hauria costat gaire d'arranjar els altres aspectes negatius.

RIERA: Sembla que sigui qui disprepa de tothom, però no estic d'acord amb la insistent propaganda que diu que s'ha recuperat el mar. S'ha recuperat en part. Pensem en la resta de la ciutat, com ara el disseny del port. Evidentment s'ha guanyat una part de mar, però no exagerem, perquè podem trobar moltes crítiques a fer-hi. A més, Barcelona no ha estat mai tan allunyada del mar com s'ha dit.

Ros: Hi ha un altre aspecte positiu, que és pedagògic. El barceloní no s'ho creia, que es pogués recuperar la façana marítima. I és una mostra que es pot fer. S'ha vist que, tot i un cost ambiental, urbànic o patrimonial, la ciutat es pot

reformat de mica en mica, si es vol i si hi ha les coincidències de Jocs Olímpics o esdeveniments semblants.

HUERTAS: Barcelona es fa a base d'aquests salts. Potser per això en Maragall volia fer Barcelona capital cultural del 2001, per fer més reformes. Cal dir també que en Maragall va tenir pressions perquè es fes al Vallès. No hi ha dubte que, si venies a mirar on s'havia de fer la Vila Olímpica, el projecte semblava una barbaritat. I en aquest sentit sí que hi ha una part positiva. I l'altra és allò de sempre: la ciutat jardí tradicional ja té èxit assegurat. Al marge dels elements negatius, és evident que això té un atractiu.

RUEDA: El balanç és francament positiu. Sobretot si considerem la situació de degradació que hi havia. La recuperació del mar en aquesta part és benagunyada. Possiblement, hauria d'haver-se fet més agosarada eliminant l'esclatxa que obre al cinturó del lí-

Josep Maria Huertas: "Per a la gent que hi viu, costarà de ser un barri. De primer perquè no va ser pensat, al principi, perquè ho fos. Com a barri, com a mínim ha estat mal enfocat."

toral. Passa com al Moll de la Fusta. Aquí, una de les idees primeres era de connectar el mar i el gòtic sud. I, en canvi, aquesta part del barri gòtic ha continuat essent un cul de sac. La recuperació ha estat estroncada perquè la gent no travessa cap a mar des dels carrers del barri antic, això no entra en el seu itinerari. El disseny de la mobilitat és un element clau en tots els projectes a fer. Colgar algunes vies per a cotxes, tal com es va fer amb les vies dels trens, costa molts milions. Però la ciutat hi guanya molts milions més a termini mitjà i llarg.

HUERTAS: Pel que fa als accessos, cal dir que aquí hi ha poca tendència al transport públic. D'una banda, per les autoritats i, d'una altra, per la gent. N'hi ha que no han baixat mai al metro.

ROS: Suposo que, aquí, hi devia pesar l'aspecte econòmic. Hi devia haver un paquet per a fer la Vila Olímpica i si s'hagués hagut de completar amb uns altres sistemes de transport o amb un tren que anés al Maresme, el pressupost s'hauria disparat molt. Van fer aparcaments i van preferir un pastís sense tant de farciment. Un farciment que es demostraria molt útil, tanmateix, perquè les rondes, per exemple, cada dia van més plenes i col·lapsades. I això lliga amb un aspecte que ha sortit abans: la mobilitat. Els barris de moda deixen de ser-ho amb molta rapidesa. Aquest pot deixar de ser de moda i cedir la torxa a un altre pol d'atracció. I això és pre-

ocupant, si pensem en la inversió enorme que hi ha en aquests llocs, cosa que no garanteix que l'èxit hi duri un temps determinat. Ara hi ha zones de Barcelona oblidades, la gent no hi va.

RUEDA: El problema sempre és el mateix. Les parts de la ciutat, si han d'anar per modes, malaguanyades, perquè mai no saps per què s'acumula gent en un cert moment en un punt determinat. Per això, la ciutat ha de tenir aquests elements que li permeten de tenir activitat a tota hora del dia, perquè sempre n'hi ha l'un o l'altre en funcionament, i això fa que la gent domini l'espai públic. Això és realment una ciutat; si no, és un assentament urbà. La Défense de París és un desastre, perquè a partir de les cinc de la tarda no s'hi acosta ningú i fa una tremenda sensació d'inseguretat. Quan s'acaben els usos, s'acaba tot. I nosaltres tenim unes condicions de base extraordinàries, perquè la ciutat mediterrània és això: diversitat. Si ho perdem, perdrem un dels patrimonis més valuosos de la ciutat. No tant històric o patrimonial, que també ho seria, sinó patrimoni de ciutat com a tal. Ens passarà igual que amb la dieta mediterrània, que ens deien que era un desastre i ara resulta que té tants de beneficis.

HUERTAS: Si pensem en algunes altres ciutats, Barcelona és poc comparable, perquè és entaforada entre muntanya, mar i dos rius. Crec que, finalment, hem de ser una ciutat metropolitana, una ciutat de

A l'esquerra, Josep Maria Huertas. A la dreta, Santiago Riera. Huertas pensa que la Vila Olímpica es va fer expressament d'esquena al barri del Poblenou.

Joandomènec Ros: "En certa manera, igual que Barcelona ha viscut d'esquena al mar, ha viscut envoltada de dos rius pudents, i no volia saber-ne res. I seria hora de recuperar el riu allà on es pugui."

ciutats. Quan ve un estranger i diu que li ensenyi la ciutat, el porto al carrer de la Riera Blanca, la hi faig travessar i li dic que ja som en una altra ciutat. I em mira pensant: "Què diu ara aquest?" En tot cas, com a model crec que és poc comparable, perquè és una ciutat sense estat, que aquests darrers anys ha tingut una projecció fora del que és corrent. A mi em sorprèn. Me l'estimo, però em sorprèn que hi vingui gent. Què té a ensenyar? N'hi ha tantes amb bon clima o amb molt més de patrimoni... Si s'ha de parlar de les altres ciutats, crec que València, Lleida i Girona han rebut una gran empenta cap amunt. I ara la gent està molt contenta de ser d'aquestes ciutats.

RUEDA: No creieu que això ve de l'esforç per l'espai públic, el paisatge urbà? Aquestes coses identifiquen molt.

HUERTAS: La gent s'ha fet seves les ciutats.

RUEDA: Les ciutats que són al voltant de Barcelona, aquestes ciutats mediterrànies que han estat sempre molt compactes, cadascuna amb la seva pròpia història, amb nuclis que permetien d'identificar-les entre elles... tot això donava una riquesa increïble i ens ho anem carregant. Aquestes ciutats tenen una cosa similar: la manera de carregar-nos-les. Però també la seva història, la forma de viure, d'ocupar l'espai públic. Ara que es parla de ciutats cap a la sostenibilitat, una bona base és aquesta. Si hi ha una ciutat que pugui donar resposta a aquest malbaratament d'energia per al moviment, són aquestes. Són les que poden fer relativament rendibles les empreses de transport públic. Les vint-i-quatre urbanitzacions de Santa Eulàlia de Ronçana, per exemple, obliguen a anar amb cotxe. I aquí sempre pots posar a cinc-cents metres una parada de transport públic.

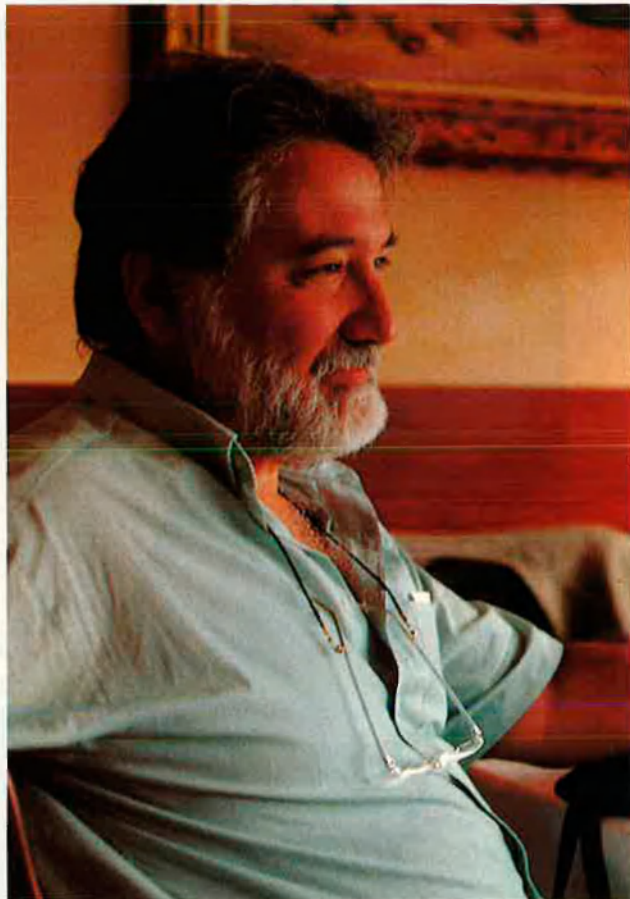
HUERTAS: Un autobús al barri del Polvorí mai no serà rendible, perquè hi viu poca gent. Però cal mantenir-lo des d'un punt de vista social.

RUEDA: Per la via econòmica potser no, però el servei hi té un sentit. No hi posaran autobusos perquè no hi pugi ningú, però, al Polvorí, hi aniria força gent, segur. Aquestes ciutats ofereixen la possibilitat de fer qualsevol servei de la vida quotidiana a peu. A més, la cohesió social té circuits reguladors, que produeix la gent barrejada.

RIERA: Jo conec força l'arqueologia industrial. A mi em fa l'efecte com si a Barcelona anéssim esborrant el nostre passat. I això és dolent. Si et mous per països civilitzats, veus que conserven el que creuen que han de conservar, sobretot a Anglaterra. Quan dic patrimoni, també em refereixo a la identificació social amb un edifici o un objecte. Cal demanar insistència que l'estudi que es va fer al Poblenou abans de demoure-ho tot es faci públic. Podien haver decidit que un fàbrica s'enderroqués, però cal també conèixer els arguments que van considerar. Tant per admetre'ls com per rebatre'ls. Només a través de la discussió científica arribarem, potser, a salvar el que encara queda.

HUERTAS: Caldria fer-ne un resum ben fet, amb totes les dades.

RIERA: Això no s'ha fet. Però, a més, tant que rei-

vindiquem els papers de Salamanca, cal que s'obrin els arxius d'aquí als estudiosos. I a part la divulgació i fer un llibre o diversos llibres, és obligat de poder conèixer amb detall les dades sobre els edificis inventariats.

RUEDA: Les ciutats són condicionades pels qui detenten el poder per transformar-les. Si, dintre el procés de transformació, hi poguéssim incloure la sensibilitat, seria fantàstic. Però qui ho fa prou feina té a preocupar-se de si els seus col·legues o el seu entorn li donaran el vist-i-plau. I això fa que molta informació es perdi. Quan es fan estudis encara hi ha elements negligits. En una nova ciutat, un arbre no val res.

ROS: Els arbres i no solament els arbres. Perquè sembla que la disjuntiva entre places dures i toves sigui l'únic element de discussió. Barcelona té un riu al nord i un al sud, però no en té cap al centre.

HUERTAS: En Foster en volia fer passar un per la Sagrera.

ROS: En certa manera, igual que Barcelona ha viscut d'esquena a mar, ha viscut envoltada de dos rius pudents, i no volia saber-ne res. I seria hora de recuperar el riu allà on es pugui.

HUERTAS: A qui no hi hagi estat, li recomano que visiti la Ricarda, al delta del Llobregat, que és sensacional.

ROS: Però vindrà l'ampliació de l'aeroport, que hi té un peu...

XAVIER GÓMEZ

RUEDA: Jo considero que la transformació del port és el pal de paller de la transformació de Catalunya. És l'element on s'aplegarà el moviment de material, d'energia i de persones més important de tot Catalunya. L'estratègia de desenvolupament urbà en aquests moments es basa en el moviment de la matèria i l'energia. I ampliaran el port i l'aeroport i faran les pistes que pensin que calen, tot abonant l'actual model de desenvolupament sostingut.

Ros: Però no sabem com es transportarà la gent d'aquí a vint anys, i per això parlar de la imprescin-

dible ampliació de l'aeroport només es pot fer des d'una visió actual. És la mateixa cosa que va passar amb l'explosió dels ordinadors. D'aquí a un temps potser anirem amb hovercraft o vés a saber amb què. Per això, dir "o tercera pista o mal dades", és molt gros. També cal decidir què ha de ser el Llobregat. Si el riu tant és, i s'aprofita per què hi passin vies de comunicació, si es desvia, si no... No és clara l'opció.

RIERA: Tot això em recorda aquella definició d'història, amb la qual no estic del tot d'acord: estudiar el passat per entendre el present i planificar el futur. El meu desacord és el futur. Intentem d'endevenir com serà el futur d'aquí a vint o cinquanta anys. Qualsevol científic o tecnòleg sap que planificar el futur és impossible. A curt terme, potser sí; però a terme mitjà no ho crec. Fixem-nos com totes les previsions i profecies fallen. A més, sembla que no es vulgui predir el futur, sinó determinar-lo, que és més problemàtic.

RUEDA: De fet, la ciutat no deixa de ser un artefacte humà carregat d'intencionalitats, que s'introdueixen en la planificació. I la planificació ens projecta el futur, en el moment que es planteja un sistema o altre. El desig últim de la planificació és de determinar. El problema és que normalment es planifica amb una idea lineal al darrere. Creiem que hi ha un problema i una solució. Només veiem un problema i la resta s'esquiva. I cap sistema no funciona sectorialment. Cal una visió global.

Havíem començat allunyant-nos en el temps i hem acabat allunyant-nos en l'espai. De la Vila Olímpica ens hem traslladat al port i al Llobregat. I del passat i el present hem anat a intentar esbrinar el futur. Un futur impossible de predir, però marcat, ben segur, pels projectes que desenvolupem. Com ara aquesta Vila Olímpica, tan jove com a barri i tan marcada pel pes de molts segles d'història, d'una mentalitat i d'una forma de fer, que amb noves cares, però amb poques alteracions, sembla travessar totes les èpoques.

Xavier Duran

I GARRIGA

HOMENATGE A JOSEP SUNYOL I GARRIGA

PRESIDENT DEL FC BARCELONA I PARLAMENTARI,
ASSASSINAT EL 1936 EN ACTE DE SERVEI

GUADARRAMA, 3 i 4 D'AGOST 1996

Convoquen: Amics de Josep Sunyol i FC Barcelona

Tels. (93) 636 21 58, (93) 451 83 96 i (93) 487 51 33

Preu: 7.000 ptes. (inclou viatge, hotel i menjars)